

Amos - vækkerrøsten fra Tekoa
Dag Risdal - "Levende forkyndelse eller tomme ord?"

Profetens samtid

"De ord, som Amos, der hørte til fårehyrderne fra Tekoa, skuede om Israel, i de dage da Uzzija var konge i Juda, og Jeroboam, Joas' søn, i Israel, to år før jordskælvet" (1,1).

Sådan begynder denne profetbog. Her får vi i sammentrængt form oplysninger om profetens arbejde, bopæl, profetkald og virketid. Tekoa lå 10 kilometer syd for Jerusalem. Amos levede af at passe får. Han hørte Guds ord og "modtog syner". Det siger noget om den måde profeten fik Guds åbenbaring på. Han hørte, og han så.

Uzzija var konge i Juda ca. 792-740 f.Kr. Til sammenligning kan vi lægge mærke til, at det var i det år, kong Uzzija døde, profeten Esajas fik sin kaldsfornyelse (Es. 6).

Kong Jeroboam II var konge i Israel (Nord-riget), omtrent samtidig med at Uzzija var konge i Juda (Syd-riget). Der er en lille detalje i v.1 om, at Amos optrådte to år før jordskælvet. Nu ved vi ikke med sikkerhed, hvornår det fandt sted. Men ulykken må have været meget stor. For mindet om jordskælvet var levende på profeten Zakarias' tid, ca. 250 år senere ([Zak. 14,5](#)).

Det er næppe tilfældigt, at detaljen om jordskælvet nævnes her i Am 1,1. Senere i bogen kan vi læse: *"Mon ulykke sker i en by, uden Herren står bag?"* (3,6). Men jordskælvet kan minde os om en sandhed i Amos' Bog. Profetens budskab, som det kom fra Herren, må have været så radikalt og åndskraftigt, at det skabte et "åndeligt jordskælv" i folket. *"Herren brøler fra Zion, fra Jerusalem løfter han sin røst"* (1,2).

Dermed er vi ved sagens kerne. Det er ikke Amos' budskab, vi her har foran os. Det er *Herrens ord* formidlet gennem hans tjener Amos (3,7).

Man regner med, at Amos stod frem som profet i perioden ca. 760- 750 f.Kr. Amos var fra Juda (Syd-riget), men han fik kald til at forkynde Guds ord i Israel (Nord-riget). På Amos' tid blomstrede begge rigerne med stor handel og mange penge. Økonomisk set var det en god tid. Men faren var, at velstandens synder blev så meget mere åbenbare.

Israel var størst. Her var det mest nødvendigt med et guddommeligt budskab! For lederne og de rige berusede sig i deres velstand og magt. De indså ikke at Assyrien var ved at blive en stærk krigsmagt, som kunne blive farlig for Israel. De rige levede i sorgløs tryghed under gode økonomiske kår, men den voksende rigdom og velstand var fordelt på få hænder. Den store folkemængde levede i nød og fattigdom. Denne tilstand er skildret i Am. 2,6-8:

"Så siger Herren: For tre overtrædelser af Israel, ja fire, jeg går ikke fra det: de sælger retfærdig for sølv og fattigmand for et par sko, træder ringes hoved i støvet og trænger retfærdige fra vejen. Søn og fader går sammen til skøgen og søler således mit hellige navn. På pantede kapper strækker de sig ved hvert et alter, og i deres Guds hus drikker de vin, der er givet i bøde." (sml. 2.Mos. 23,6-8 og 3.Mos. 18,6-18). Amos forkynder for folket, hvordan de synder mod Gud og foragter Herrens lov ([Am. 2,4](#)).

Der var stor social uretfærdighed på denne tid. Penge blev lånt ud mod høje renter, man tog pant i de fattiges korn og bekymrede sig kun lidt om, at folket sultede. Man forfalskede mål og vægt og tog høj betaling fra dem, som var i nød. Desuden var der usædelighed og drukkenskab. Ret og uret, sandhed og løgn blev blandet sammen. Det var en åndelig og moralsk forfaldstid. Vi finder tydelige udsagn om det i Amos' Bog: *"Ve dem, som gør ret til malurt og kaster retfærd i støvet!"* (5,7). Og videre: *"De hader rettens talsmand i porten og afskyr den, som taler sandt"* (5,10).

Det religiøse liv på Amos' tid

Den rigdom, handelen skabte, førte folket ind i et religiøst frafald. De åndelige og moralske forhold

stod i dyb modsætning til fremgangen på det materielle og økonomiske område. Det gjaldt for Israel dengang, og det gælder for os i dag.

På Amos' tid rådede der en vis iver i den ydre gudsdyrkelse. Ved de religiøse helligdomme i Betel, Dan og Gilgal blev der holdt fester med stor pragt, men uden Herrens velsignelse. Vi finder et klart udsagn om det: *"Jeg hader, forsmår eders fester, er led ved eders festlige samlinger, om også I bringer mig brændofre. Eders afgrødeofre behager mig ej, eders fedekvægs-takofre ser jeg ej til. Spar mig dog for eders larmende sang, eders harpeklang hører jeg ikke. Nej, ret skal vælde frem som vand og retfærd som svulmende bæk"* (5,21-24).

Nogen var valfartet helt til Be'ersjebai Syd-riget (5,5 og 8,14). Folk gav deres tiende. De ofrede ved helligdommene. Men det hele var som en skal uden kerne. Herrens ord i kaster lys over den religiøse tilstand på Amos' tid: *"Eftersom dette folk kun holder sig nær med sin mund og ærer mig med sine læber, mens hjertet er fjernt fra mig, og fordi deres frygt for mig blev tillærte menneskebud."*

Profeten og budskabet

Vi ved ikke mere om personen Amos end den smule, som hans bog selv fortæller os. Han *"hørte til fårehyrderne fra Tekoa"* (1,1). Han kendte til jordbrug og dyrkede morbærfigner (7,14). Han har med andre ord været en almindelig arbejdsmand. Men han lægger vægt på, at han har sit kald til at forkynde fra Herren (7,15).

I dag ville vi sige, at Amos var lægprædikant. Herren kaldte ham bort fra hans arbejde og satte ham til at være forkynder.

Amos blev et Herrens vidne i en åndelig krisetid. Budskabet var præget af dom. Man har sammenlignet Amos' forkyndelse med et vældigt tordenvejr, som først dundrede over landene rundt om Israel (1,3-2,5). Til sidst blev tordenvejret stående over Israel og sendte lyn efter lyn ned over riget (2,6-9,10).

Profeten Amos var sendt til et folk, som var faldet fra Herren. Han skulle gå med et budskab til bod og omvendelse. Ved lovens tunge hammerslag skulle de trykke syndere om muligt vækkes til omvendelse. Herren talte både i sit ord og gennem straffehandlinger i naturen, *"men I omvendte eder ikke til mig, lyder det fra Herren."* Denne ene sætning går hele tiden igen i afsnittet 4,6-11. Som et centralt ord i Amos' Bog, kommer derfor dette: *"Fordi jeg vil handle således med dig, så gør dig rede til at møde din Gud, Israel!"* (4,12).

Profeten slog kraftigt ned på den sociale uretfærdighed, den moralske udglidning og den religiøse hulhed. Amos' forkyndelse var derfor etisk betonet. Han forkynder Guds retfærdige gengældelse over folkets synder. Hvis ikke folket vil vende om, mens det er nådetid, skal Guds dom komme væltende (5,24). Vi kan have det, som skete med Sodoma og Gomorra, i tanke ([2.Pet. 2,6](#)).

Amos talte om Guds vrede og om Herrens dag: *"Ve eder, som længes efter Herrens dag! Hvad vil I med Herrens dag? Mørke er den, ej lys... Ja, Herrens dag er mørke, ej lys, bælgmørke uden solskin"* (5,18-20). Herren forudsiger gennem Amos, at folket skal føres bort i fangenskab (5,27).

Men midt i dommen og straffen skal en lille rest blive reddet: *"Se, den Herre Herrens øjne er vendt mod det syndige rige, og jeg udletter det af jorden. Dog vil jeg ikke helt udlette Jakobs hus, lyder det fra Herren"* (9,8).

Mens Hoseas, som levede samtidig med Amos, var en trøsteprofet, havde Amos mere af basunrøsten og vækkerråbet. Det kan minde os om en vigtig sandhed. Når Herren oprejser to profetiske vidner samtidig, skal de supplere hinanden hver med deres nådegave og særprægede budskab. Men Amos har ikke kun forkyndt dom. I slutningen af bogen ser vi, at lyse, evangeliske toner bryder igennem mørket. Der kommer en ny og rig tid for Davids hus, når Herren gør ende på sit folks fangenskab ([9,11-15](#)). I dette afsnit ser vi frem mod den nye pagts tid ved Jesu Kristi gerning og missionens fremgang blandt folkene.

Amos' Bog er ikke kun en bog om dom, men også om frelse. Det er ikke kun et budskab om Guds vrede, men også om Guds kærlighed.

Amos retfærdiggør sin profetiske virksomhed (3,1-8)

I bogen finder vi udsagn, der tyder på, at Amos blev hindret i at tale Guds ord (2,12). Det var nødvendigt for profeten at retfærdiggøre sin profetiske virksomhed.

Vi ser først, hvordan Amos stiller folkets synd frem på baggrund af Herrens udvælgende nåde (3,1-2). Guds store nåde mod folket er ikke nogen garanti for, at folket vil blive sparet for dommen. Tværtimod. Jo større nåde og jo mere lys over Guds frelse, desto større ansvar. *"Kun eder kendes jeg ved blandt alle jordens slægter; derfor vil jeg på eder hemsøge al eders brøde"* (3,2).

I det følgende opbygger profeten et forsvar for sin forkyndelse. Amos er folketaleren, lægprædikanten, som river sine tilhørere med sig. Han viser, at der på alle områder i livet er en indre sammenhæng mellem årsag og virkning (3,3-8). I rammende billeder, kort og rammende som runer i sten slår han sandheden fast. Her er billeder fra naturen og det praktiske liv, som enhver i folket kunne forstå.

Tilhørerne kender selv svaret. I deres samvittighed må de give profeten ret, også når han taler om sit guddommelige kald til at forkynde Guds ord. Til sidst kommer den sætning, som alle billederne peger hen imod. Amos vil vise folket, med hvilken ret han taler Guds ord: *"Løven brøler, hvo frygter da ej? Den Herre Herren taler, hvo profeterer da ej?"* (3,8).

Gud har talt, derfor må profeten tale! Så enkelt og alvorsfuldt er det. Gud er en tvingende magt i profetens indre. Amos har ikke noget valg. Han må tale Guds ord! Gud har talt, derfor må profeten tale! Men det er ikke sine egne tanker og ord, han bringer frem. Han får det hele fra Herren. Ja, Herren har lukket sin tjener ind i sit lønlige råd. *"Den Herre Herren gør intet uden at have åbenbaret sin hemmelighed for sine tjenere, profeterne"* (3,7).

Før Gud handler, åbenbarer han sin vilje for Amos. Og når Guds skjulte domsplaner er blevet åbenbare for profeten, hvordan skal han så bære sig ad med at holde budskabet tilbage? Det er, som om Amos vil råbe ud fra sit indre hjerte. Hør, Israel, hør! Herren har åbenbaret for mig, hvad der skal ske med jer. Jeg kan ikke tie! Jeg må forkynde det! Jeg må råbe budskabet ud! Hør! Giv agt på Ordet! Vend om til Herren!

Amos vidner om sit kald fra Herren (7,10-17)

Her får vi et levende indblik i sammenstødet mellem præsten Amazja og profeten Amos (7,10-17). I dette afsnit mærker vi noget af den spænding, der vil opstå mellem den "officielle" gudsdyrkelse og den "frie" profetisk-vækkende åndsbevægelse. Præsten står i et nært forhold til kongehuset. Profeten derimod står frit.

Konflikten mellem Amazja og Amos kan til en vis grad sammenlignes med præsternes fremfærd mod Hans Nielsen Hauge, eller spændingen mellem præst og lægmand i vores kirke. Men det er ikke kun mellem lægmand og præst, vi møder dette. Vi møder også med mellemrum en sand præst og hans biskop, menighedsråd eller andre rådgivende strukturer. Og vi møder det mellem lægmand og organisationsledelsen.

I Am. 7,10 hører vi om Amazja, "præsten" i Betel. Han har uden tvivl været en betydningsfuld person som leder af præsteskabet i rigets tempel. Han har fungeret som ypperstepræst. Og ud fra sammenhængen i 7,10 må der have været en nær forbindelse mellem rigets tempel og kongehuset.

Det, som især har forarget Amazja, er Amos' dom over Israels helligdomme (7,9). Det må have virket som en dom over Amazja selv. Hans autoritet står på spil.

Hvis Amos får lov til at fortsætte med sine "svovlprædikener", kan det gå ud over tilliden til templet. Dermed risikerer Amazja at miste offergaverne. Han klager til kongen: *"Amos stifter en*

sammensværgelse imod dig midt i Israels hus; landet kan ikke bære alle hans ord" (7,10). I virkeligheden er det Amazja, som ikke kan bære det.

En anden sag er, at det alvorlige domsbudskab, Amos forkyndte over kongen og folket (7,11), bogstaveligt talt gik i opfyldelse senere.

Amazja beder profeten forsvinde: "*Seer, gå din vej og se at komme til Judas land! Der kan du tjene dit brød og profetere" (7,12). Der ligger ikke så lidt foragt i disse ord. Han beder profeten om at skynde sig væk. Han tåles ikke. Der ligger vel også foragt i udtrykket "seer". Det betyder nærmest: "Du med dine syner".*

Er Amazjas ord til Amos ikke netop aktuelle for vores tids kirkeledere og organisationsbestyrelser? Man vil have fred og "tolerance" for landets og folkets, kirkens og organisationens skyld. Forkyndere, der har et ransagende budskab og som sætter skel, vil man have sig frabedt. De er i gang med en sammensværgelse. "Du med dine syner", skulle Amos høre. I dag siger man: "Du med dit syn".

På et punkt tager Amazja fejl. For når han siger til Amos, at han skal tage til Juda og tjene sit brød der (7,12), beskylder han med urette Amos for at være "levebrødsprofet". På denne tid var der mange, som spåede og havde syner for at tjene penge.

Men det var ikke tilfældet med Amos. Han tager til genmæle mod Amazja. Men Amos' svar er forenet med ydmyghed og en stærk kaldsbevidsthed. Han siger: "*Jeg er hverken profet eller profetlærling: jeg er fårehyrde og avler morbærfigen" (7,14).*

Hvad Amos vil sige er dette: Jeg har ikke profetien som levebrød. Jeg hører ikke til blandt de prædikanter, som lever af at prædike om mærkelige syner, som folk gerne vil høre. Jeg er heller ikke uddannet ved nogen profetskole. Jeg er bare en almindelig hyrde og morbæravler. "*Men Herren tog mig fra hjorden og (Herren) sagde til mig: Gå hen og profetér for mit folk Israel!" (7,15).*

Med andre ord: Grunden til, at jeg i det hele taget kom til Israel (og til Betel), var ene og alene Herrens kald. Tro ikke, Amazja, at det var pengene, der drev mig til Israel. Vi ser at Herrens navn er nævnt to gange, (i den norske oversættelse) for at understrege, at det var Gud, der kaldte Amos. Det var ikke hans egen ide. Det var Gud, der gav ham budskabet - det var Gud, der gav ham myndigheden til at tale på Herrens vegne til et genstridigt folk.

Præsten Amazja tålte ikke Herrens vidne, fordi han ikke kunne bære at høre SANDHEDEN (7,16). I virkeligheden satte han sig op imod Gud. Som den øverste embedsmand med kongen og folket bag sig prøvede han at binde Guds ord. Han kunne jage profeten Amos ud af sit land. Alligevel står det fast: "*Guds ord er ikke bundet" (2.Tim. 2,9).* Derfor kom Guds dom over Amazja og hans hus (Am. 7,17).

Når Guds ord bliver taget væk (8,11-12)

Et af de alvorligste afsnit i denne profetbog er vers 11 og 12 i kapitel 8. Hvis vi læser v.11 alene - uden sammenhæng med v.12, kan det se meget godt ud, som om der skulle komme en åndelig vækkelse i folket. Men ud fra hele sammenhængen i kap. 8, er det ligegyldighed, afgudsdyrkelse og til sidst åndelig forhærdelse, der tager overhånd. Det er resultatet af, at Guds ord blev afvist og Amos sendt bort (7,12).

Det folk, der bevidst har foragtet Guds levende tale, kan komme til et tidspunkt, hvor det er for sent at vågne, hvor Gud ikke er til at finde, ligemeget hvor meget de så søger efter ham. Hvileløst skal de flakke om fra nord til øst for at søge Herrens ord, men uden at finde det (v.12). Det omflakkende sind har i overført betydning noget af det sataniske i sig (sml. [Job 1,7](#) og 2,2).

Den hvileløse omflakken må forstås som et udtryk for den sjælelige tomhed, der opstår, hvor Gud og hans ord er sat udenfor. Den, der mister Herren, havner i en rastløs leden efter noget, der kan

fylde tomrummet i sjælens inderste.

Digteren og filosofen Goethe kom en gang med en åben bekendelse: "Jeg er som en rotte, der har spist gift. Den løber ned i alle huller, den slikker på alt fugtigt, den sutter på alt, som er spiseligt, og alligevel gløder dens indre af en uudslukkelig, fortærende ild." - Så åbent og oprigtigt er det ikke alle, der taler om deres sult eller tørst.

Men Guds ord åbenbarer det for os her i afsnittet. Israel skal havne i den nagende tomhed. Men de skal ikke være i stand til at finde noget bodsmiddel. Guds ord ville være bodsmidlet, - men det lyder ikke længere iblandt dem. Folket har misbrugt nådetiden, som de fik af Herren (sml. [Es. 55,6](#)).

Hvis sådanne tidspunkter ikke udnyttes, kan der komme åndeligt mørke over et folk, og så er det ikke længere muligt at finde Herren. Guds ord er forsvundet og taget væk fra folket.

Det er sådan en tid, Amos taler om her. De, der hungrer og søger, skal intet finde. Gud er uden for rækkevidde. Tilbage står dommen. Efter at Nord-riget (Israel) gik til grunde i 722 f.Kr., lød der ikke længere nogen profettrøst hos folket.

Hvorfor er dette afsnit skrevet i Amos' Bog? Det er skrevet som en formaning til os, "*til hvem de sidste tider er kommet*" ([1.Kor. 10,11](#)). Det var i sin tid et budskab til Israels folk. Jeg tror dette budskab er høj aktuelt for vores folk netop i dag. Guds ord har været forkyndt klart gennem flere generationer. Vi har hørt Ordet, men tager vi vare på det, vi har hørt?

Amos' budskab og vores tid

Amos' Bog er blevet genstand for et fornyet studium i vores dage. Hos politisk radikale og marxistiske grupper, som ønsker forandringer af samfundsstrukturen, har man påberåbt sig støtte hos profeten Amos.

På den ene side set er det rigtigt, at Amos revser den sociale uretfærdighed i samfundet. Men hvis man kun læser Amos ud fra en så snæver betragtning, udelukkes det egentlige budskab i bogen.

Amos er ikke politiker eller social reformator. Det er ikke en ydre fornyelse af samfundet i sig selv, der ligger ham på sinde. Han arbejder ikke for en ny "verdensorden" i moderne forstand. Han prædiker ikke et "socialt evangelium". Men Amos gør det enkelte individ ansvarligt for Gud. (Hele afsnittet i Am. 4,6-13 er en beskrivelse med ord og udtryk hentet fra Mosebøgerne, bare aktualiseret, sml. [5.Mos. 28,15-46](#).)

Den ret og retfærdighed, han taler om, har sit udspring i udvælgelsen og i pagtssamfundet med Herren. "*Kun eder kendes jeg ved blandt alle jordens slægter; derfor vil jeg på eder hjem søge al eders brøde*" (3,2). I lys af dette vers er budskabet i Amos' Bog løftet op på et helt andet plan end det sociale og mellem-folkelige. Udtrykket "*Så siger Herren*" (kap. 1 og 2) går på hjerteforholdet til Herren.

Af den grund er Amos' forkyndelse først og fremmest rettet ind efter samvittigheden og hjertets skjulte fordærv og synd. Amos er brændende optaget af én ting. Han vil have, at folket skal omvende sig og komme ind i et ret forhold til Herren (4,6-12).

Gennem bogens budskab kaldes folket til frelse og omvendelse. Først når forholdet til Herren kommer i orden gennem omvendelse og tro, vil der kunne blive ordnede forhold på det mellem-folkelige plan. Det viser Guds riges og missionens historie til alle tider.

I meget af dagens forkyndelse og mission sker der en udhuling af indholdet i den kristne tro. "Udhulingen af troens indhold består i, at Jesu person og hans korsdød for verdens synd får en underordnet opmærksomhed og betydning i forhold til menneskets sociale nød og politiske vilkår her i verden" (Aksel Valen- Sendstad).

Faren er, at den sociale betragtning af evangeliet tager opmærksomheden væk fra budskabet om Jesu Kristi frelsergerning på korset. Kaldet til at hjælpe mennesker i social og timelig nød er i og for sig en god ting. Vi skal bare gøre det helt klart for hinanden, at det ikke er evangeliets eller

missionens sag. Derimod er omsorgen for andre mennesker i nød evangeliets frugt i et menneskes liv ([1.Joh. 3,17-18](#)).

I dagens situation er det væsentligt, at der foretages en klar skelnen mellem mission og socialt arbejde (politik), sådan at der ikke sker en forkludring eller omformning af evangeliet om Jesu Kristi stedfortrædende soningsdød for vores synder.

Det er det, vi kan lære af budskabet i Amos' Bog. Profeten ønsker at sige, at det er Gud - DEN HELLIGE GUD - der er vores egentlige problem og vores dybeste nød. Det er hans vrede, der er den største trussel. På denne baggrund lyder evangeliet. Det er kun Gud, som i Jesus Kristus kan løse os ud af vreden. *"Så meget mere skal vi da, efter at vi nu er retfærdiggjorte ved hans blod, frelses ved ham fra vreden"* ([Rom. 5,9](#)).

(Fra "Levende forkyndelse eller tomme ord" af Dag Risdal - Luthersk Missionsforenings Elevforening 1989 - Shafan 29-08-16)